

Т. В. Капелюшна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри управління інформаційною та кібернетичною безпекою,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7490-6751>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.69

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Т. Kapeliushna,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information
and Cyber Security Management, State University of Information and Communication Technologies

METHODOLOGICAL CONCEPT OF ENTERPRISE SECURITY MANAGEMENT

У статті розглянуто питання щодо управління безпекою підприємства, приділено увагу методологічним підходам. Дослідження зорієнтовано на мінливість середовища, невизначеність умов функціонування підприємств, зацентровано на важливості безпеки та управління нею в таких умовах, а також пошуку прийнятних підходів до управління безпекою підприємства. Розглянуто підходи, що досліджувалися та запропоновані науковцями, зважаючи на динамічність середовища, серед яких найчастіше використовуються наступні: системний, процесний, ситуаційний, структурний, функціональний, діяльнісний, стійкісний, гармонізаційний, захисний. Розглянуто принципи побудови методологічного концепту управління (системності, комплексності, постійності), підкреслено, що при його формуванні варто зважати на теоретичний базис (категоріальний апарат понять "безпека", "управління"); оточення, умови, дії, інтереси стейкхолдерів; складові безпеки; ризики та загрози; оцінку безпеки підприємства (показники та критерії). Відзначено, що належну увагу слід приділяти стейкхолдерам, а саме: при побудові концепту, гармонізувати їх інтереси із цілями підприємства в питанні безпеки його функціонування через цільові результати (прибутковість, рентабельність, розвиток, платоспроможність, стійкість, конкурентоздатність). Запропоновано розмежування ризиків та загроз для розподілу їх як: вплив на управління — ризик; безпосередньо дія, яка потужніше дестабілізує роботу підприємства — загроза. Для ризиків та загроз визначається діапазон результатів у вигляді статистичного розподілу — ризик-апетит. Наведено складові безпеки, які формуються, виходячи із цільових результатів діяльності підприємства та мають ніби "замикати" їх показниками в межах нормативних значень. Окреслено площину безпеки підприємства: ресурси і діяльність — захист складових безпеки; гармонізаційна направленість — захист інтересів стейкхолдерів; захист від умов функціонування — уникнення, усунення, запобігання (або інші варіанти) ризиків, загроз, невизначеностей. Запропоновано за методологічним концептом приймати рішення щодо обрання підходу до управління безпекою підприємства.

The article considers the issues of enterprise security management, pays attention to the methodological approaches of enterprise security management. The study is focused on the variability of the environment, uncertainty of the conditions of enterprise functioning, emphasised on the importance of security and its management in these conditions, as well as the search for acceptable approaches to enterprise security management. The approaches that have been researched and proposed by scientists, taking into account the dynamism of the environment, among which the following are most often used: systemic, process, situational, structural, functional, activity, sustainable, harmonisation, protective.

The principles of building a methodological concept of management (systematicity, comprehensiveness, consistency) are considered, it is emphasised that its formation should take into account the theoretical basis (categorical apparatus of the concepts of "security", "management"); environment, conditions, actions, interests of stakeholders; security components; risks and threats; assessment of enterprise security (indicators and criteria). It is noted that due attention should be paid to stakeholders, namely: when constructing the concept, harmonise their interests with the objectives of the enterprise in the issue of safety of its functioning through the target results (profitability, development, profitability, solvency, sustainability, competitiveness).

The differentiation of risks and threats is proposed for their distribution as: the impact on management — risk, directly action, which more powerfully destabilises the work of the enterprise — threat. The range of results in the form of statistical distribution is defined for risks and threats — it is risk-appetite. The components of safety are given, which are formed on the basis of the target results of the enterprise and should as if 'close' their indicators within the normative values. The plane of enterprise security is outlined: resources and activity — protection of security components; harmonisation orientation — protection of stakeholders' interests; protection from functioning conditions — avoidance, elimination, prevention (or other variants) of risks, threats, uncertainties. It is proposed to make a decision on the choice of approach to enterprise security management according to the methodological concept.

Ключові слова: безпека підприємства, методологія управління безпекою, концепт безпеки, управління безпекою підприємства.

Key words: enterprise security, security management methodology, security concept, enterprise security management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах динамічних змін, які викликані глобалізацією, діджиталізацією, інтеграційними процесами, формуються нові парадигми суспільного та економічного розвитку, ініціюються нові виклики, на які варто реагувати підприємствам. Зміни безумовно призводять до перетворень, потребують нових поглядів та рішень в управлінні безпекою заради пристосування, адаптації та життєздатності підприємства у відповідь на виклики сучасності.

Тому питання безпеки, пошук шляхів її забезпечення із урахуванням низки подій та явищ, появи непередбачуваних дестабілізуючих чинників, які виникають в результаті ведення бойових дій на території нашої країни, є надважливими та потребують нагального, якісно продуманого та ретельно спланованого вирішення. Тому слід детально, послідовно та методично досліджувати питання безпеки, її змісту, ролі, значення, зміни у поглядах її розуміння з урахуванням динамічного розвитку всіх сфер в умовах цифровізації, інформатизації та переходу роботи підприємств у новий вимір функціону-

вання із використанням технологій, нанотехнологій, квантових комп'ютерів, штучного інтелекту й, зрозуміло, в умовах невизначеностей, що нині огортають Україну та світ.

Назрілість питань безпеки беззаперечна, тому варто розглядати, як традиційні, так і нові підходи щодо управління безпекою у ключі сучасних тенденцій та варіативності умов функціонування господарюючих суб'єктів у XXI столітті, формувати на їх основі нові бачення щодо вирішення прогалин у безпеці, спонукають конструювати новий методологічний концепт управління безпекою підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Загалом безпека вбачається у відсутності небезпек, захищеності від внутрішніх і зовнішніх руйнівних впливів та наповнюється ще розумінням її забезпечення через систему безпеки від глобального до мікрорівня, окремого індивіда. Науковцями Мелих О. [1, с. 266], Зубко Т.Л. [2, с. 9], Гуляєвою Н.М., Камінським С.І. [3, с. 140], Швиданенко Г.О. [4, с. 8], Язлюком Б.О. [5, с. 150] безпека підприємства полягає у захищеності від небезпек зовнішніх впливів.

Шкребень Р.П., Харам М.В., Отенко І.П. [6] вважають безпеку складовою процесу управління розвитком при здійсненні аналізу умов функціонування та можливостей. Єфімова Г.В. [7] характеризує умови функціонування підприємства, не контрольовані або контрольовані ним, що забезпечують підприємству певний рівень стабільності та стійкості, можливість самореалізації та розширеного самовідтворення шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів. Науковиця Ляшенко О.М. економічну безпеку розглядає, як міру економічної свободи підприємства, що досягається внаслідок керованого процесу взаємоузгодження економічних інтересів стейкхолдерів, як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства, який має на меті протистояння загрозам економічної безпеки підприємства та потребує необхідних для такого протистояння ресурсів [8, с. 60].

Важливими в методології є аналіз підходів, які використовуються, одні із останніх робіт, що присвячені дослідженню підходів до управління безпекою підприємства, належать науковцям: Ляшенко О.М. [8], Даніловій Є.І. [10], Дуб Б.С. [11], Сосновській О.О. [12]. Науковиця Ляшенко О.М. припускає, що доцільним в управлінні економічною безпекою є комплексне використання наукових підходів: системного, процесного, ситуаційного, для їх системного безперервного удосконалення [8, с. 146], при чому наголошується, що окремий метод може виступати й інструментом.

До морфологічного опису системи економічної безпеки підприємства вдається Данілова Е.І [10, с. 72], включивши на відповідних рівнях: елементи системи економічної безпеки: ресурси, які забезпечують економічний захист діяльності структурних підрозділів підприємства; цільові об'єкти захисту: структурні підрозділи підприємства; підприємство як суб'єкт ринку; структуру цілей системи економічної безпеки: на рівні структурних підрозділів. Дуб Б.С., ґрунтуючись на розумінні сутності безпеки, зазначила, що підходи варто звести до трьох: структурного, функціонального та діяльнісного [11, с. 7]. Сосновською О.О., основними методологічними підходами виділено: стійкісний підхід, гармонізаційний підхід, захисний, конкурентний, ресурсно-функціональний [12, с. 92]. Узагальнюючи положення та підходи до управління безпекою підприємства, науковицею запропоновано алгоритм взаємозв'язку між структурними елементами системи економічної безпеки підприємства, що побудовано на об'єктно-суб'єктному підході, який дозволяє систематизувати процес забезпечення економічної безпеки підприємства та виявити його мету, суб'єктів реалізації, об'єкти впливу та методичну основу досягнення кінцевого результату [13, с. 137]. Мойсєнко І.П. вважає, що адекватна система економічної безпеки містить управлінські, правові, економічні, організаційні, мотиваційні способи гармонізації інтересів підприємства із інтересами зовнішнього оточення для забезпечення належного рівня безпеки підприємства із урахуванням його особливостей та діяльності [13, с. 107].

Аналіз методологічних підходів, наведений у доробках вчених, свідчить про їх адаптованість до зміни умов, тому перелічені напрацювання слугуватимуть базисом для подальших напрацювань та пошуку методологічного базису управління підприємствами з урахуванням динамічності та невизначеності середовища функціонування підприємства.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Сформувати методологічний концепт управління безпекою підприємства з урахуванням динамічності умов функціонування підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукова категорія "концепція" доволі ємна, містить у своєму корені ідейну основу теорії, включає сукупність поглядів на процеси і явища, є способом розуміння, пояснень, тлумачень цих явищ і подій.

Концепт-побудова має ґрунтуватися на принципах:

- системності (рішення локальних завдань підпорядковані рішенням загальних проблем для досліджуваної системи взаємопов'язаних елементів);

- комплексності (аналіз безпеки торкається якомога більшого кола питань та відносин щодо виробництва продукції та надання послуг);

- постійності (перманентний аналіз на базі отриманих та накопичених результатів щодо дослідження безпеки).

На меті методології — вивчення способів, засобів, методів, прийомів наукового пізнання, що є ключем до розв'язання проблемного питання, усунення прогалин, а також отримання нових знань про реальну дійсність проблематики дослідження за конструювання методів. Метод є способом дослідження фактів, процесів і явищ, який встановлює системний підхід до їхнього вивчення з метою з'ясування істини, є інструментом для вирішення головного завдання науки — відкриття об'єктивних законів дійсності [1, с. 74]. Спрощено науковцями методологія розуміється як сукупність методів, що використовуються в процесі наукових досліджень.

З метою чіткого розуміння методології управління безпекою підприємства, вбачаємо за доцільне поетапно окреслити поле її формування: теоретичний базис (категоріальний апарат понять "безпека", "управління"); оточення, умови, дії, інтереси стейкхолдерів; складові безпеки; ризики та загрози, оцінка безпеки підприємства (показники та критерії); прийняття рішень щодо управління.

Термінологічний базис розуміння безпеки нашаровується із часом та надиктовується новими умовами: технологічними революціями, змінами технологічних укладів, політичними, економічними, екологічними зрушеннями.

В управлінні підприємством стейкхолдери відіграють особливу роль, прийняття рішень залежить від їх ставлення до ситуації, умов та бачення вирішення проблем. Стейкхолдери, як інвестори, власники зацікавлені у прибутковості, розвитку підприємства, оскільки не бажають втратити свої вкладення, намагаючись прийняти сторону підприємства у дискусійних питаннях з метою гармонізації взаємовідносин.

У теорії управління організацією традиційно виокремлюють внутрішні зацікавлені групи — власники підприємства, менеджери, персонал та зовнішні — конкуренти, інвестори, постачальники. Кількість та стейкхолдери різняться в залежності від розміру підприємства, специфіки, галузевої приналежності та описуються окремо для кожного підприємства.

Тобто, безпека вбачається як результат діяльності підприємства у цільових показниках, що включені у цілі забезпечення: прибутковості та рентабельності, платосп-

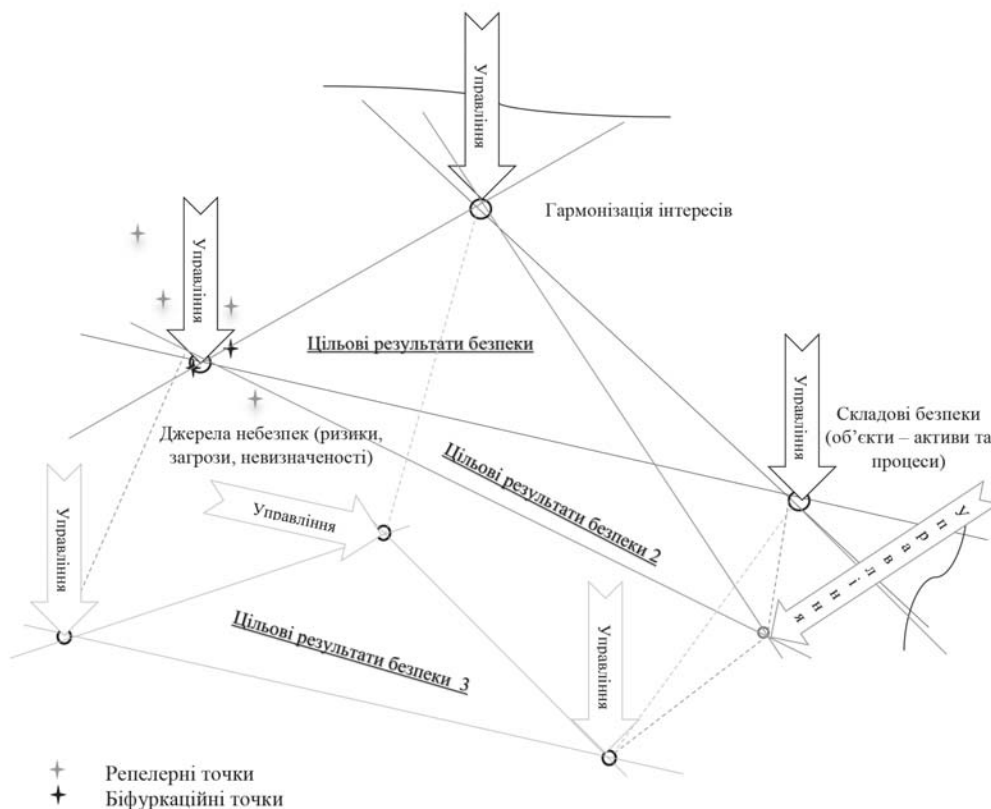

Рис. 1. Концепт-погляд траєкторії площин станів безпеки відмежованих захистом: гармонізація інтересів — захист від небезпек — захист складових

Джерело: авторська розробка за результатами досліджень.

роможності та стійкості, конкурентоздатності, що гармонізується із інтересами стейкхолдерів, які на сьогодні відіграють ключову роль як зацікавлені сторони щодо ефективного та безпечного функціонування підприємства.

Розгляд питання умов функціонування підприємства, є не менш важливим для безпеки підприємства, оскільки більшістю науковців безпека розглядається як захищеність через протистояння ризикам та загрозам, можемо це трактувати так, що формуються межі безпеки, при чому, на нашу думку, важливо їх розподіляти на ризики, як ймовірність втрат або відхилень від цільових показників, і окремо загрози, як реальної дії на результуючі показники. На нашу думку, розмежування ризиків та загроз дозволить розподілити зонально їх вплив на управління, оскільки загроза потужніше дестабілізує роботу підприємства, а ризик має м'якший вплив. Розмежування ризиків та загроз допоможе диференціювати управління, змінювати в залежності від перебування підприємств у зоні ризиків та загроз. Нами запропоновано ділити зональність ризиків та загроз відповідно за репелер та біфуркаційною точкою, які визначатимуться пороговими значеннями показників, які описують цільові результати (прибуток та рентабельність, розвиток, платоспроможність, стійкість, розвиток).

Складові безпеки формуються, виходячи із цільових результатів діяльності підприємства, вони мають ніби "замикати" їх показниками в межах нормативних значень. Складовими, що доцільні до розгляду, аналізу та оцінки цільових результатів діяльності слугують: фінансова, техніко-технологічна, виробнича, енергетична, ринкова, інтелектуальна, кадрова, інтерфейсна, інформаційна, силова, політико-правова, екологічна, інформаційно-ін-

новаційна та, пропонуємо нами, електронно-комунікаційна, оскільки цифровізація та підвищення ролі цифрових послуг щодень зростає, тому врахування її при формуванні безпеки набуває сенсу та актуальності [14].

Динамічність та невизначеність середовища призводить до зміни у функціонуванні підприємств, тому варто спостерігати за змінами станів безпеки з метою вчасного підбору підходів до управління безпекою. Управління безпекою — процес, що націлений на збереження та захист цільових показників підприємства, передбачає керування вхідними ресурсами, що корелюватимуть із складовими, які забезпечують безпеку підприємства, на виході, результатом управління буде

розвиток, стійкість, платоспроможність, прибуток та рентабельність, конкурентоспроможність, інтереси (отримується результат (ефект), що відповідатиме ознакам безпеки, які окреслено поняттям).

Процес забезпечення безпеки підприємства трирівневий: перший — забезпечення; другий — операційний (основний); третій — управління (прийняття рішень). Рівень 2 та 3 припадати функції організації безпекових питань; рівні 1, 2 відповідатимуть за мотивацію. На всіх рівнях має контролюватися безпечність процесу надання послуги, тільки за контрольованості процесів на всіх рівнях на підприємстві можна досягти безпеки, цільових результатів, як мети функціонування.

Управління безпекою залежатиме від конкретної ситуації, адоптуватися до концепції, мають набувати нових форм, адаптуватися до мінливості оточення, наразі — до умов невизначеності, які ще більше потребують трансформаційних змін в управлінні. Нами пропонується тринаправлене управління безпекою підприємства, що включає: ресурсно-діяльнісну направленість — захист складових безпеки; гармонізаційну направленість — захист інтересів стейкхолдерів; захисну направленість від умов функціонування — уникнення, усунення, запобігання (або інші варіанти) ризиків, загроз, невизначеностей, що окреслює площину безпеки (рис. 1).

Схематично площина сформована точками перетину заданих векторних-параметрів, в центрі яких — цільові результати управління безпекою, після опрацювання теоретичних підходів до трактування безпеки, а також яким надано перевагу стейкхолдерів. Цільові результати безпеки зміщуються в межах руху площин під дією управлі-

ння, змінюються кількісно, але незмінно мають забезпечувати прибутковість та рентабельність, розвиток, конкурентоздатність; стійкість; платоспроможність; інтереси стейкхолдерів.

За результатами онтологічного базису методології щодо управління безпекою дозволяє структурувати та систематизувати бачення концепт-методології управління безпекою підприємства (рис. 2).

Основна ідея пропонуваного концепту полягає у тому, що в протиставленні ризик-орієнтованому підходу до управління підприємствами, який зазвичай використовується, нами пропонується виокремити ризики (ймовірність змін) і загрози

(дії, що реально відбуваються), тому управління буде залежати від того, під дією ризиків чи загроз знаходиться досліджуване підприємство.

Ризик пропонуємо представити як зону, в якій з'являється репелерна точка (відповідно діапазон значень від від нижньої межі до прийнятної верхньої межі індикаторів безпеки). Загроза — зона появи біфуркаційної точки (критична нижня межа — нижня межа). Для ризиків та загроз визначається діапазон результатів у вигляді статистичного розподілу — це ризик-апетит. Доцільність рішення щодо управління безпекою досягається при максимальному значенні комбінованого критерію (вибір рішення за максимальним результатом) та мінімальне значення критерію дисперсії (прийняття рішення за мінімальних відхилень від цільових результатів).

Безпосередньо складові безпеки містять у собі ресурси, якими управляють, ризики та загрози окреслюватимуться навколо стану безпеки й формуватимуть небезпеки підприємства, так само й чинники, умови невизначеності. В залежності від ймовірності появи ризиків та реалізації їх з переходом у загрози буде обиратися підхід до управління, щоб правильно скерувати та забезпечити безпеку підприємства або повернутися до безпечного стану. Тобто підприємства мають бути гнучкими, стійкими, витривалими, адаптуватися до мінливого та загрозливого середовища, обирати прийнятні підходи до управління в залежності від перебування підприємства у конкретному ризико-загрозливому діапазоні, тоді управління переходить у захисний режим з використанням консервативного, активного, превентивного, антисипативного, адаптивного, антикризового, зважаючи на ризик-апетит. Прийняття рішення щодо обрання доцільного підхо-

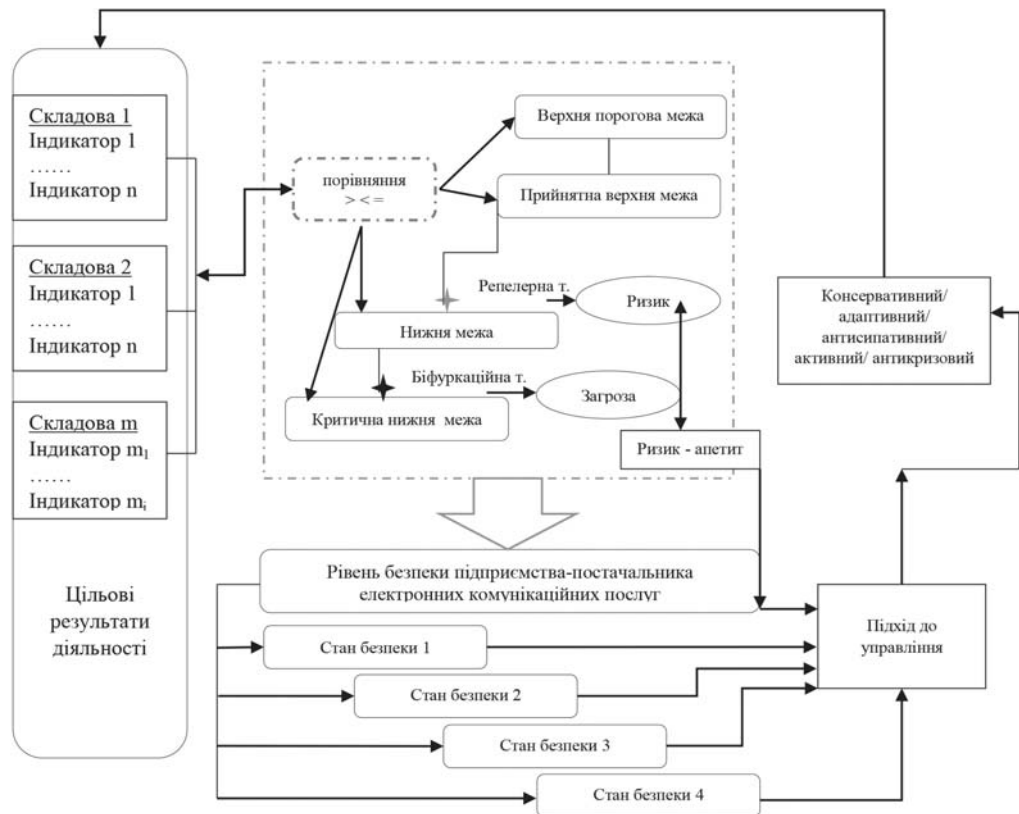

Рис. 2. Концепт методології управління безпекою підприємства

Джерело: складено за результатами досліджень.

ду до управління визначатиметься за комбінованим критерієм: прийняття рішення за найкращим результатом та мінімальних відхилень від цільових результатів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Підприємства наразі стикаються з викликом, які набувають різних форм прояву їх дії, інколи позитивних, а зазвичай негативних — збитках, деструктивних змінах, уповільненні розвитку або ж, у найгіршому випадку — ліквідації підприємства. Тому варто, зважаючи на варіативність оточення, здійснювати пошук дієвих підходів до управління безпекою підприємства. Чіткість досягнень мети, яка поставлена до управління безпекою підприємства реалізовується методологією дослідження проблемного питання.

Теоретичний базис, виходячи із поглядів на безпеку, які вкладаються в розуміння поняття, дозволив сформувати онтологічний базис управління безпекою підприємства, який використовувався для концепт-методології управління. Оскільки підґрунтям для методології слугують категорія безпека, вартує спиратися на ключові ознаки безпеки функціонуючого підприємства, нами було виокремлено: здатність до розвитку, стійкість, платоспроможність; прибуток та рентабельність, конкурентоспроможність, інтереси, саме дані ознаки описують стан безпеки. З'ясовано, що стан безпеки залежить від дії оточення, слід розмежовувати ризики та загрози: у разі характерної ймовірності настання події йтиметься про ризик, якщо ж подія настала та відбуваються зміни — про загрозу, що дозволить диференціювати управління за ризик-апетитом, який визначається діапазоном результатів у вигляді статистичного розподілу.

Доцільність рішення щодо управління безпекою досягається при максимальному значенні комбінованого критерію (вибір рішення за найкращим результатом) та мінімальне значення критерію дисперсії (прийняття рішення за найменших відхилень від запланованих результатів). Концепт методології сформований навколо прийняття рішення щодо управління, в залежності від рівня безпеки, який окреслений перебуванням підприємства у зоні ризиків чи загроз (діапазони визначаються відхиленням індикаторів із співвідношенням до критеріальних значень за критичністю) та, відповідно, обрання підходу управління безпекою підприємства.

Сформований за результатами дослідження концепт методології управління підприємством дозволяє реагувати на зміни та обирати підхід до управління безпекою, який найбільш прийнятний в умовах його функціонування, зважаючи на перебування його у зоні ризиків чи загроз та ризик-апетиту.

Література:

1. Мелих О. Ю. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. Економічний аналіз. 2013. Т. 12 (2). С. 266—272.
2. Зубко Т. Л. Економічна безпека підприємства: виклики XXI сторіччя: монографія. Київ: КНТЕУ, 2021. 420 с.
3. Гуляєва Н.М., Камінський С.І. Економічна безпека підприємства: історична проекція розвитку змісту і тлумачення. Інноваційна економіка. 2017. № 9—10. С. 139—142.
4. Швиданенко Г. О., Кузьомко В. М., Норіцина Н. І. Економічна безпека бізнесу: навч. посіб. / за ред. Г. О. Швиданенко. Київ: КНЕУ, 2011. 511 с.
5. Язлюк Б. О. Теоретичні основи сутності та змісту соціально-економічної безпеки. Економічний аналіз. 2014. Т. 16 (1). С. 149—154.
6. Шкребень, Р.П., Харнам, М.В., Отенко, І. П. (2020). Формування стратегічного потенціалу безпеко-орієнтованого розвитку підприємства. Проблеми економіки. 2020. №4 (46). С. 256—264.
7. Єфімова Г.В. Визначення категорій "економічна безпека підприємства" і "безпечний розвиток підприємства". Бізнес Інформ. 2013. № 11. С. 8-13.
8. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Київ: НІСД, 2015. 348 с.
9. Матвійчук Н. М. Коленда Н. В. Сидорук С. В. Енергетична безпека підприємства як інструмент забезпечення його сталого розвитку. Економіка і суспільство. 2019. № 20. С. 317—323.
10. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.
11. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. Управління проектами та розвиток виробництва. 2016. №4 (60). С. 5-9.
12. Сосновська О.О. Управління економічною безпекою підприємств зв'язку: теорія та методологія: автореф. дис.... д. е. н.:08.00.04. Київ, 2019. 41 с.
13. Мойсеєнко І. П. Адаптивне управління в системі економічної безпеки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 1. 2016. С.102—111.

14. Капелюшна Т.В. Розширення базових складових економічної безпеки підприємства з урахуванням умов невизначеності. Ефективна економіка. 2022. № 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/675/683> (дата звернення: 14.03.2024).

References:

1. Melykh, O. Yu. (2013), "Financial Security of the State: Essence, Assessment Criteria and Preventive Measures to Strengthen It", *Ekonomichnyi analiz*, vol. 12 (2), pp. 266—272.
2. Zubko, T. L. (2021), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: vyklyky KhKhI storichchia* [Economic security of the enterprise: challenges of the XXI century], KNTU, Kyiv, Ukraine.
3. Huliaieva, N. M and Kaminskyi, S.I. (2017), "Economic Security of an Enterprise: Historical Projection of the Development of Content and Interpretation", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 9-10, pp. 139—142.
4. Shvydanenko, H. O. Kuzomko V. M., and Noritsyna N. I. (2011), *Ekonomichna bezpeka biznesu* [Economic development of the business], KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Iazliuk, B. O. (2014), "Theoretical foundations of sustainability and the nature of socio-economic security", *Ekonomichnyi analiz*, vol. 16(12), pp. 149—154.
6. Shkreben, R.P, Kharnam, M.V. and Otenko, I.P. (2020), "Formation of strategic potential for security-oriented development of the enterprise", *Problemy ekonomiky*, vol. 4 (46), pp. 256—264.
7. Iefimova, H.V. (2013), "Definition of the categories 'economic security of the enterprise' and 'safe development of the enterprise'", *Biznes Inform*, vol. 11, pp. 8—13.
8. Liashenko, O. M. (2015), *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualisation of enterprise economic security management], NISD, Kyiv, Ukraine.
9. Matviichuk, N. M. Kolenda, N. V. and Sydoruk, S. V. (2019), "Energy security of an enterprise as a tool for ensuring its sustainable development", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 20, pp. 317—323.
10. Danilova, E. I. (2020), *Kontseptsiiia systemnoho pidkhodu do upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [The concept of a systematic approach to managing the economic security of an enterprise], *Yevropeiska naukova platforma*, Vinnytsia, Ukraine.
11. Dub, B.S. (2016), "Enterprise economic security system: concept and structure", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, vol. 4 (60), pp. 5—9.
12. Sosnovska, O.O. (2019), *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv zviazku: teoriia ta metodolohiia* [Management of economic security of communication enterprises: theory and methodology], DUT, Kyiv, Ukraine.
13. Moiseienko, I. P. (2016), "Adaptive management in the economic security system", *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 1, pp. 102—111.
14. Kapeliushna, T.V. (2020), "Expanding the basic components of an enterprise's economic security in the face of uncertainty", *Efektivna ekonomika*, [Online] vol. 10, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/675/683> (Accessed 14 Mar 2024).

Стаття надійшла до редакції 10.05.2024 р.